

Geografies de l'espai comú. Fragments encadenats d'una anàlisi al voltant de la relació entre València i Catalunya

Josep Vicent Boira
Universitat de València

L'ESTIU DEL 1835 UNA CARTA es rebia a la capital valenciana procedent de Barcelona. Es tractava d'una comunicació de la Junta Política Barcelonesa adreçada a la capitania general dels regnes de València i Múrcia. Aquesta carta començava d'una manera ben interessant (traduïm de l'original):

«Els lligams que en les èpoques més glòries han unit els valencians i els catalans, així com la uniformitat de lleis i costums que en gran part entre ells s'hi conserven; la seua proximitat i altres circumstàncies importants, no poden menys d'ésser motiu per estrènyer-los en la més íntima unió, així en casos pròspers com adversos...».

La missiva (originalment publicada per l'historiador Joan Brines el 1974) continuava exposant la necessitat que les estructures polítiques catalanes i valencianes col·laboraren en el sosteniment de la reina Isabel II davant la inestabilitat política del moment. La contestació del capità general comte d'Almodóvar (de 21 d'agost de 1835) va reafirmar la necessitat d'aquest compromís històric: «*Unidos estrechamente marcharemos con Aragón y Cataluña y estoy decidido a que, favorable o adversa, sea una misma suerte*».

Aquest fragment d'una carta de liberals adreçada a un liberal

traspua algunes coses interessants de plena actualitat. La primera és la percepció, que al primer terç del segle XIX encara es conservava, de les especials relacions entre catalans i valencians. La missiva mostra tres arguments de primera magnitud per a donar suport a aquesta idea: la història (els lligams d'èpoques glòries), la cultura (uniformitat de lleis i costums) i la geogràfica (la proximitat). No sent jo un historiador en el sentit total de la paraula, ni tampoc un coneixedor en profunditat dels temes culturals, m'he dedicat més tost a explorar allò que de la geografia es podia derivar. Així, en cinc de les meues recerques he volgut explorar les geometries i geografies de l'espai comú entre els pobles o societats que vivim en aquesta riba de la Mediterrània de la península Ibèrica.

En un article inicial, publicat l'any 2000 al número 6 de la revista *L'Esport* («Les relacions entre València i Barcelona. El redescobriments d'una agenda geopolítica»), maldava per treure a la llum la dimensió geopolítica de les relacions entre catalans i valencians. Més tard, l'any 2002, amb l'assaig «Euram 2010. La via europea», premiat amb el guardó Joan Fuster d'Assaig dels premis Octubre d'aquell any (i editat per Tres i Quatre), plantegé la necessitat de, a la vista de les experiències pròpies i europees, articular una mena de gran macroregió en la qual les relacions catalanovalencianes n'havien de ser l'element substancial. Quatre anys més tard, el 2006, en un altre llibre vaig explorar el passat, en concret l'origen de la relació comercial, econòmica i empresarial entre Catalunya i València materialitzada en l'Exposició Regional Valenciana de 1909 («València i Barcelona, retorn al futur. L'Exposició regional de 1909», Tres i Quatre). L'any 2010, vaig decidir aprofundir en aquesta història traçant el que per a mi ha estat el segle catalano-valencià, el segle XX. Amb «La Commonwealth catalanovalenciana. La formació de l'eix mediterrani al segle XX», que va rebre el premi d'Assaig Ramon Trias Fargas (i que va ser editat per Columna dins la col·lecció l'Arquer), i encara el 2011, un article publicat a la revista *Relleu* («Del 1932 al 2012. La necessària revisió de les relacions entre catalans i valencians») incidia en la necessitat de dirigir l'esguard cap als interessos materials compartits, construint un «espai comú» de col·laboracions mútuament beneficioses. A més de

He volgut explorar les geometries i geografies de l'espai comú entre els pobles o societats que vivim en aquesta riba de la Mediterrània de la península Ibèrica.

deu anys de distància del primer article, m'agradaria oferir uns fragments de cada obra de les esmentades per a confeccionar una mena de collage d'idees, de trencaclosques de peces diferents però que totes juntes mostren, això espere, una idea, assenyalen una direcció, ofereixen un panorama.

Una agenda geopolítica (Revista *L'Espill*, 2000)

Fet i fet, si fem servir la definició de *geopolítica* que dona Vicens Vives com la síntesi de les causes geogràfiques i historicopolítiques de la dinàmica espacial de les societats, ens adonarem de la importància d'anàlisis d'aquest tipus. Però davant la constatació dramàtica que aquesta via ha estat poc explorada, si més no d'una forma conscient, gosaria dir que l'agenda de les relacions entre els nostres dos països ha estat, és i serà una agenda eminentment geopolítica. No és aquest el lloc, ni tampoc és la meua pretensió, de fer una reflexió sobre la vigència de la geopolítica entre nosaltres. Per això, lluny dels manuals i les revistes més recents, procuraré fer servir alguns llibres clàssics que parlen del tema, concretament dos de Jaume Vicens Vives. En aquest sentit, intente recollir explícitament el desafiament de Carles Carreras quan ens demanava tornar a llegir les obres de l'historiador català per a bastir «una anàlisi geopolítica seriosa de les propostes i dels problemes entorn d'aquest àmbit dels països catalans». Intentem-ho doncs.

Una segona llei de la geopolítica ens ajuda en la nostra argumentació. Recordada pel mateix Jaume Vicens Vives a partir de la formulació feta per Toynbee, ens parla de la importància de la superació de l'adversitat com a forma de relançar un nucli geohistòric. En altres paraules, la importància geohistòrica d'un nucli humà determinat es

pot mesurar per haver estat capaç de donar respostes adients a un desafiament geogràfic o històric concret i per convertir l'esperó així suscitat en origen d'altres desafiaments, per a entrar d'aquesta forma en una espiral de creació positiva d'energies. Seguint Vicens Vives, el motor de la Història (en majúscules), no seria la lluita, el combat, el tots contra tots —aquest «*leviatanesco aforismo*», deia—, sinó la capacitat de l'esperit social per a fer front als successius estímuls interns i externs que se li presenten, ja derivats del seu propi ésser, ja de les adversitats, pressions i penalitats que actuen sobre ell. Això mateix, aplicat al cas que ens ocupa, voldria dir que serien justament aquells elements de competència negligits fins al moment en els estudis sobre les relacions entre Catalunya i el País Valencià, els que estarien en la base d'una superació de la fase de relacions actuals, prou escadusseres, i podrien representar els fonaments d'un relleu d'ambdós països en l'òrbita espanyola, mediterrània, europea i àdhuc mundial. En aquest sentit, allò que acostaria realment les dues comunitats i les diferenciaria envers altres serien els elements menys tractats en les anàlisis realitzades fins avui: els factors de competència. En resum, i parlant dels exemples ja descrits, en compte de dos ports, no podria parlar-se d'un front portuari valencianocatalà? En compte de dues fires, no podria parlar-se d'un pol comercial mediterrani amb dos subseus? En compte de dos aeroports, no podríem parlar d'un espai aeroportuari connectat amb línies regionals o ferrocarrils ràpids? En comptes de dues ciutats, no podria parlar-se d'una C-2 (València i Barcelona), tan ben connectades per terra que es reduïra a termes horaris quasi metropolitans la distància geogràfica? Podem parlar d'una futura col·laboració de les caixes dels dos països o de les respectives agències de turisme? Permeteu-me la llicència: per a un turista japonès (o nord-americà o europeu), tant se val passar dues hores més en un còmode tren per a veure una exposició a Barcelona sobre Miró o Gaudí, i a València sobre Sorolla o la Llotja dels Mercaders.

Un projecte de macroregió econòmica (*Euram* 2010, 2002)

El 5 de setembre de l'any 1929, el polític francès Aristide Briand,

Allò que acostaria realment les dues comunitats i les diferenciaria envers altres serien els elements menys tractats en les anàlisis realitzades fins avui: els factors de competència.

president del Consell de ministres gal, al temps ministre d'afers estrangers del govern de la república i president d'honor del Moviment Pan-europeu, presentava, davant l'Assemblea de la Societat de Nacions a Ginebra, un projecte d'unió per a Europa en nom del seu govern.

Aristide Briand contemplava una Europa on els pobles veïns —aquells que amb un pensament clarament territorial i espacial, quasi cartogràfic, «*sont géographiquement groupés*»— tingueren en tot moment la possibilitat d'entrar en contacte, de discutir els seus interessos, de prendre resolucions comunes, d'establir lligams de solidaritat que els permeteren fer front, en un moment desitjat, als problemes que patien o a les circumstàncies greus que se'ls presentaren. I heus ací que basava aquest diàleg, com la pedra sobre la qual fonamentà el projecte d'associació europeu, en un principi de gran novetat en el panorama del moment: els interessos comuns de l'economia, els beneficis derivats de la posició geogràfica, els aspectes nascuts de la contigüitat espacial, d'allò que podem denominar la geografia de proximitat: «*Évidemment, l'association agira surtout dans le domaine économique: c'est la question la plus pressante*». Però cal dir també que aquesta comunitat d'interessos es fundava, al temps, en un compromís explícit de respecte del *statu quo*: «*...sans toucher à la souveraineté d'aucune des nations qui pourraient faire partie d'une telle association*». Sense tocar, necessàriament diria jo, la sobirania de les nacions que vulguen formar-ne part. Briand eliminava així, amb una sola frase, els arguments temerosos d'alguns estats europeus, recelosos del procés d'associació, i servia un argument clar: la col·laboració en el camp econòmic no afecta, de forma obligatòria, altres debats de caire ideològic o sobiranista.

Així doncs, Briand presentava un model de relacions entre pobles i nacions que, per fer-ho curt, tenia les següents característiques: nài-

xer d'una idea generosa, però jutjada (necessàriament?) com a imprudent per alguns contemporanis; tractar nocions i idees a bastament debatudes i pensades, si més no sentimentalment i intel·lectualment, però orientades ara cap al debat dels interessos comuns, de les realitats econòmiques i territorials; proposar la necessitat de consolidar un diàleg obert amb contactes fluids entre els pobles pròxims geogràficament i, sense oblidar la ideologia, fer de la política un tema «intocat» més que no intocable, si més no en una primera fase.

Aquests són punts de partida, i ara se'ns dibuixen per al meu interès en punts d'arribada o en regles del joc. Heus ací que en el tema central d'aquest llibre, és a dir, quines relacions han de mantenir el País Valencià, Catalunya i les Illes Balears en el segle XXI com el nucli dur d'una euroregió mediterrània, s'albiren oportunitats d'aplicació de conceptes com els que he destacat al discurs històric de Briand.

És en aquest sentit que pense sincerament que tant al País Valencià, com a Catalunya i a les Illes Balears els convindria molt pensar aquestes polítiques de proximitat i, més encara, pensar-les conjuntament. Estic convençut que qualsevol anàlisi seriosa dels interessos estratègics de les nostres realitats econòmiques i territorials condueix a la conformació d'una macroregió en la qual l'eix València-Barcelona jugaria un paper de dorsal, ni que fóra per allò de les connexions terrestres i de la contigüitat dels respectius territoris, però que se sustentaria en la fortalesa de les economies valenciana, catalana i balear com a nucli i perspectiva des de la qual discutir problemes i necessitats. Una euroregió amb prolongacions estratègiques i tractament de «socis» privilegiats cap a Aragó, una comunitat en la qual, a més de l'herència política i cultural, els interessos geoestratègics mutus es fan realitat evident i que ha de jugar un paper de corredor i de plataforma logística de primera magnitud, en el futur, cap a les terres de la Catalunya Nord i del Llenguadoc-Rosselló; una associació beneficiosa que permetria participar en més iniciatives d'àmbit transestatat de la Unió Europea, i també cap a Andorra, ben lligada amb l'economia del Principat i també amb la valenciana, amb els fluxos d'oci i turístic des d'allà, i alhora fóra un altaveu «internacional» òptim de les capacitats pròpies. Una euroregió que puga discutir els seus problemes mediam-

Qualsevol anàlisi seriosa dels interessos estratègics de les nostres realitats econòmiques i territorials condueix a la conformació d'una macroregió en la qual l'eix València-Barcelona jugaria un paper de dorsal.

bientals, d'infraestructures, de comunicacions amb els veïns geogràfics i constituir associats *de facto*, perquè són reals les connexions econòmiques i funcionals. A partir d'aquest nucli, d'aquesta primera «nina russa», es podria dibuixar un arc mediterrani extens, cap al nord especialment, fins a entrar en contacte amb departaments i regions franceses i italianes, disposades a fer tombar un poc més el pes polític i econòmic de la Unió Europea cap al sud.

El bressol d'una relació: 1909 (*Retorn al futur*, 2006)

L'anàlisi del contingut econòmic i cultural d'aquella Exposició de 1909 —i també de la de 1910—, ens condueix a fer ressaltar la destacada participació catalana en aquells esdeveniments. El fet pot sobtar a hores d'ara, o no, però en aquell principi de segle XX era una situació prou normal: València i Catalunya eren les més riques i avançades societats d'Espanya, compartien una noció vaga però real d'història comuna i eren molt fluides les relacions literàries a través de les visites que escriptors valencians, com ara el mateix Llorente, feien a Barcelona i viceversa. València i Barcelona eren ciutats unides per uns fluxos econòmics i comercials de certa magnitud i al servei d'economies amb una convergència de perfils. No és estrany, doncs, que la principal aportació espanyola d'expositors als certàmens valencians de 1909 i de 1910 provenguera del Principat. Que el fet no es limitara a l'economia és també significatiu: un fort component ideològic regionalista influït per les posicions de la Lliga de Cambó i una presència, també destacada, de mostres artístiques de tot tipus (més al 1910 que no al 1909) són trets definitoris que ens completen el panorama.

No cal buscar un component estrictament ideològic en aquesta

fluida i especial relació catalanovalenciana més enllà d'un intens regionalisme i una sensació prou estesa d'haver compartit un passat gloriós. Sí que cal adonar-se, però, del fort lligam econòmic que unia els sectors econòmics catalans i valencians en aquells primers anys del segle xx, de les relacions que els Jocs Florals d'ambdues regions havien cimentat des de feia anys i de la percepció general que les societats catalana i valenciana podien treballar unides per a un futur millor. Per això, podem dir sense por d'exagerar que les Exposicions de 1909 i 1910 foren iniciatives catalanòfiles —i valencianòfiles, de Catalunya estant—, molt més que no catalanistes.

La presència catalana als dos certàmens valencians s'havia treballat intensament, en ambdós casos, per part del comitè organitzador. Pel que fa a la de 1909, Trénor ho confirma al seu dietari: «23 de enero de 1909. En vista de las muchas cartas de casas catalanas deseosas de concurrir, aun siendo «fuera de concurso», a la Exposición, la Presidencia nombra a D. Jenaro Vicente agente especial en Cataluña para tratar con los aspirantes a expositores». Les gestions d'aquest delegat especial i els dissenys dels industrials catalans de mostrar els seus productes a València conduïren a les dades que tot seguit veurem i que certifiquen la intensa presència econòmica catalana a l'Exposició de 1909. A causa de l'èxit aconseguït en aquest certamen per la secció catalana, l'Exposició Nacional de l'any següent va continuar en la mateixa línia i va enfortir més, si això era possible, la presència dels veïns del nord. El mateix Trénor ens ho confirma als seus escrits en parlar de la propaganda feta a Catalunya de l'Exposició Nacional de 1910: «Habían héchose cerca de los grandes establecimientos productores del Principado las oportunas gestiones para lograr su presencia en el Certamen; pero la propaganda postal pareció lenta, y en los últimos días de enero, marcharon a Barcelona los individuos del Comité, Sres. Banquells y Cabanes, tan relacionados allí por sus negocios, yendo resueltos a sumar adhesiones y a constituir comisiones auxiliares activas y eficaces en dicha capital y en las cercanas poblaciones fabriles, Tarrasa, Sabadell, Manresa, Mataró, etc.». Per què a Barcelona i a les «cercanas poblaciones fabriles»? Doncs, és evident que la resposta s'ha de buscar en la importància de les oportunitats de negoci que els industrials catalans veïen a València i viceversa. Com va resultar la gestió? El mateix marquès del Túria ens

València i Barcelona eren ciutats unides per uns fluxos econòmics i comercials de certa magnitud i al servei d'economies amb una convergència de perfils.

contesta: «*Tan excelente acogida encontraron y tales pruebas de cariño vieron en pro de Valencia y la Exposición, que se apresuraron a telefonarme a Madrid, donde me encontraba...*».

Commonwealth d'interessos (*La Commonwealth...*, 2010)

Com és conegut, durant el franquisme (i també avui), les cambres de comerç espanyoles tenien una estructura superior que era el *Consejo Superior de Cámaras* —del qual, per cert, Ignasi Villalonga fou president. Es tractava d'un organisme central i de coordinació que aixoplugava totes les associacions d'Espanya. Però des de l'any 1967, les cambres de comerç de Catalunya, del País Valencià, de les Illes Balears i de Múrcia (les d'Aragó s'hi van afegir el 1973) adoptaren una altra organització, complementària a aquella. A partir d'aquell any, es reunien anualment per a debatre els problemes que els afectaven, aportant-hi cadascuna treballs, ponències i comunicacions que, una vegada debatuts, donaven lloc a comunicats finals. Aquesta mena d'informe de gestió i de peticions, junt amb les anàlisis de la situació econòmica particular d'aquesta zona, s'elevaven als organismes corresponsents.

Aquesta iniciativa no deixa de sorprendre: la Corona d'Aragó al complet (amb l'afegit de Múrcia, al remat, un «país català frustrat» com el va definir el geògraf Vicenç M. Rosselló) reunida sota el franquisme! Els documents finals d'aquelles reunions estan massa lluny d'una reedició dels memorials de greuges que els antics regnes medievals van traslladar als governs dels Borbons després del 1714, però són un indicatiu ben significatiu de per on anaven les coses en matèria d'eix mediterrani. Ja en aquell moment es tenia la sensació (sustentada en les dades econòmiques) que aquelles regions conformaven un

territori d'interessos comuns, de necessitats compartides. En un moment poc propici, doncs, per a parlar de les coses de casa, catalans, valencians, balears, murcians i aragonesos es reuniren periòdicament per a debatre els problemes compartits i les reivindicacions a fer.

Cal dir que la iniciativa d'aplegar les cambres de comerç de l'eix mediterrani va sorgir de les dues principals, la de València i la de Barcelona, i la primera reunió va tenir lloc a la capital del Principat el 1967. La Cambra valenciana va aportar-hi molts temes, alguns dels quals ben suggeridors. Disposem, gràcies a les memòries de l'entitat, dels que va proposar a cada reunió durant els deus anys de què tenim informació:

- Abril de 1967 (Barcelona): La siderúrgia de Sagunt
- Gener de 1969 (València): L'autopista de la Mediterrània entre Tarragona i Múrcia, els transports TIR i el contingent de camions hispanofrancès
- Novembre de 1969 (Palma de Mallorca): Electrificació del tram ferroviari Tarragona-València i bitllets combinats ferrocarril-marítim Península-Balears
- Novembre de 1970 (Alacant): Cobrament de les cambres i cens de cambres a Espanya
- Desembre de 1971 (Tarragona): Assumptes juridicoadministratius de les cambres
- Gener de 1973 (Múrcia): Formació professional del comerciant i mercat de divises
- Desembre de 1973 (Girona): La contribució de l'autopista al desenvolupament econòmic de la Mediterrània
- Novembre de 1974 (Castelló): Comerç exterior i vendes
- Abril de 1976 (Lleida): Desgravació fiscal
- Abril de 1977 (previsió a Albacete): La formació empresarial i professional, l'autopista de la Mediterrània i l'acostament de les economies regionals i el reglament de les cambres

Barcelona, València, Palma, Alacant, Tarragona, Múrcia, Girona, Castelló, Lleida (i Albacete), una geografia d'interessos i una esca-

Les cambres de comerç, allunyades de qualsevol reivindicació política, treballaren juntes durant, si més no, deu anys, materialitzant l'esperit d'un eix mediterrani actiu i intel·ligent.

la real de problemes i solucions. També una esfera d'actuacions complementària: no cal oblidar que, junt amb aquestes reunions periòdiques de la *Commonwealth* catalana, hi havia les trobades de les cambres de la *Zona 6^a*, que materialitzava aquella vella aspiració del *Levante español* en concentrar les cambres d'Albacete, Alcoi, Alacant, Cartagena, Castelló, Lorca, Múrcia, Oriola i València. Tot i això, la seua importància fou molt menor, si fem cas de la documentació oficial generada per la Cambra de València. A més d'aquestes reunions a escala de l'eix mediterrani ampliat i del *Sureste*, es produïen lògicament reunions periòdiques de les cinc cambres del País Valencià: Alacant, Alcoi, Castelló, Oriola i València. Cal dir, com a detall anecdòtic, que el 1976 tres d'aquestes cambres de comerç reivindicaren, mitjançant un document conjunt, la necessitat d'un estatut d'autonomia per al País Valencià. Aquestes foren Alcoi, Castelló i València. La d'Alacant, que ja tenia experiència en qüestions segregacionistes, s'hi va negar seguint una tradició. Quan el 1913 es va promulgar el decret sobre mancomunitats, la Cambra de Comerç d'Alacant ja s'hi va oposar, i el 1924 s'hi va tornar a oposar amb fermesa en resposta a la invitació de la Diputació de València a la d'Alacant de sumar-se a la iniciativa de creació de la Mancomunitat Valenciana. I és que hi ha coses que mai no canvien!

El que resulta més interessant de tota aquesta qüestió és que sota el franquisme, a més de les estructures associatives espanyoles, regionals i les «llevantines», alguna cosa va moure el 1967 les cambres de comerç de València i Barcelona a decidir una agrupació *sui generis*, basada en la realitat de processos productius i econòmics que s'estaven conformant al llarg del segle xx. Les cambres de comerç, allunyades de qualsevol reivindicació política (o de qualsevol reivindicació política no permesa pel règim de Franco), treballaren juntes durant, si

més no, deu anys, materialitzant l'esperit d'un eix mediterrani actiu i intel·ligent.

De cara al futur (Revista *Relleu*, 2011)

1932, 1962 i 2012... En aquest conjunt de miralls, d'esguards creuats, de reflexions en marxa, cal definir-se i situar-se. L'Antoni Puigverd s'adscriu al partit dels realistes, dels pragmàtics (tot i ser un poeta, com s'autodefineix a l'entrevista!). Ja en som dos (de realistes, no de poetes, per desgràcia meua). I des d'aquest realisme i pragmatisme és des d'on cal abordar les relacions catalanovelencianes. En una cosa no puc estar d'acord amb l'amic Puigverd: no han estat els empresaris els primers a pujar al tren (mai millor dit) del corredor mediterrani. Han estat, això sí, els qui amb més energia s'han agafat darrerament a les portes i baranes dels seus vagons, potser temerosos de les conseqüències d'una crisi que, a més de colpejar-nos, ens ha sorprès amb un mapa d'infraestructures antieconòmic justament per radial. Aquesta embranzida empresarial no sempre va existir. Jo encara recorde la solitud de l'any 2000 quan vaig escriure, a la revista *L'Espill* (número 6) un article titulat «Les relacions entre València i Barcelona. El redescobriment d'una agenda geopolítica». I aquesta certa solitud estic segur l'havien tingut, també abans, un altre valencià, Rafael Juan i Fenollar que, el 1984, en parlar d'una euroregió a la Mediterrània occidental, o Rafael Ninyoles, el 1992, en publicar el seu llibre *El País Valencià a l'eix mediterrani*. Quan vaig publicar «Euram 2010. La via europea», aquesta sensació de solitud encara persistia. Ni polítics, ni tampoc empresaris, se sentiren cridats a defensar un tren entre València i Barcelona, emmirallats per la necessitat de la connexió ferroviària amb Madrid, de l'AVE triomfador entre Madrid i Sevilla. Afortunadament, les coses han canviat. I han canviat en un doble sentit. El primer: les relacions internes. El 2011, les Cambres de Comerç de València i Barcelona, associacions empresarials com l'Associació Valenciana d'Empresaris i el Cercle d'Empresaris o les societats representatives de l'estament empresarial (Foment del Treball o Confederació Empresarial Valenciana) han fet seu l'argumentari del

La crisi està colpejant durament les infraestructures radials que no responen a la realitat econòmica, aquelles que no són l'expressió d'un flux, d'un comerç, d'un trànsit, sinó més aviat d'una forma envellida d'observar la realitat, la realitat del quilòmetre zero.

corredor mediterrani com a punta de llança d'una nova forma d'entendre els territoris i les relacions valencianocatalanes. I ara s'hi sumen els polítics. Benvinguts siguen. I en segon lloc, ha canviat el context. La crisi està colpejant durament les infraestructures radials que no responen a la realitat econòmica, aquelles que no són l'expressió d'un flux, d'un comerç, d'un trànsit, sinó més aviat d'una forma envellida d'observar la realitat, la realitat del quilòmetre zero, la d'unir totes les capitals de «província» amb Madrid.

Aquesta mateixa sensació que les coses estan canviant i que nosaltres tenim el deure d'acompanyar i, si no fóra massa elitista i políticament incorrecte dir-ho, guiar fins i tot d'alguna manera aquests canvis, s'ha vist reforçada per la ineficàcia d'altres propostes, d'altres visions essencialistes i, hi estic d'acord de nou amb Puigverd, construir-les sobre «el que ens tocava», «el que ens és negat».

Així doncs, dels retalls dels fragments comentats d'articles publicats a *Relleu* podem entendre que estem cridats a construir, donar suport i publicitar una nova manera d'observar la relació entre Catalunya i València. Ningú (i jo el primer a no fer-ho) no nega les dificultats, els obstacles, les interessades visions i posicions a fer fracassar aquest intent. Però no serà sinó des de la resposta realista, pràctica i eficaç als problemes i als reptes de les nostres societats, que podrem bastir aquesta nova relació. Enfortir situacions ja existents, diagnosticar de forma correcta els problemes que ens afecten i plantejar les coses d'una altra manera són els instruments que tenim al nostre servei.